

maart/april/mei 2023

nummer **60**

- **Verslagen Jan van Rijsewijk tenzij anders vermeld.**
redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken zo nodig aan te passen

excursiezeeland

- Marian Bertens

De natste dag van het jaar!

Klokslag 9.00 uur op 1 april stonden alle deelnemers van de excursie aan de Slikkenburgse weg bij de Vogeltelpost in Breskens. Jan van Rijsewijk zelfs helemaal op de fiets, via het veerpont Vlissingen-Breskens, vanuit Westkapelle. Het weerbericht is niet best, het voorspelt vandaag 1 bui....en die duurt tot in de avond.

Boven op de telpost Breskens, waar het al zo regent dat Walcheren niet eens te zien is, worden we ontvangen door onze gids van vandaag, Eric Martijn. Doorweekt maar met een zonnig humeur, en met het geluid van graszanger en heggemus op de achtergrond, vertelt hij het plan voor vandaag.

Foto: Frances van Lipzig

We maken een korte wandeling in de **Waterdunen**, een nieuw uniek natuurgebied pas sinds 2021 geopend en nog volop in ontwikkeling. Waterdunen is tussenstation voor trekvogels, ze vinden in dit gebied voedsel en rust op tussenstop tijdens hun reis. Op

speciaal aangelegde broedeilanden broeden hier o.a. grote stern, dwergstern, kokmeeuw en visdief. Er is een uitgebreid net van wandel- en vlonderpaden geopend met informatievoorzieningen,

kijkschermen en vogelkijkhutten. Vandaag zijn de kijkhutten de plek waar we tenminste droog kunnen staan. Onze gids is hier een bevlogen verteller die alles hoort en ziet, enthousiast wijst hij ons op de vrij zeldzame zwartkopmeeuwen die net teruggekeerd zijn uit hun overwinteringsgebied, ze broeden hier tussen de kokmeeuwen die druk aanwezig zijn en waar ze op lijken.

Even was er een schaars, bijna droog, moment en prompt horen we een blauwborst zingen in een struik, dat ie zich ook nog uitgebreid laat bewonderen en fotograferen is natuurlijk helemaal mooi en voelt als een cadeautje in het natte landschap.

Foto: Frances van Lipzig

Tussendoor verplaatsen we ons per auto naar Groede waar we in café 'de Driekoningen' even op kunnen warmen met kop soep of chocolademelk. In Groede wijst gids Eric ons op nestgaten onder de dakrand ingemetseld in gerestaureerde Lutherse kerk, in het verleden gesticht is door Franse Hugenoten die hier in 1622 neerstreken na vervolging in Lille. Tegenwoordig biedt de kerk onderdak aan een kolonie gierzwaluwen die gevolgd worden door camera's in de nestkasten.

De volgende stop is het natuurgebied **de Blikken** dat bevindt zich tussen Oostburg, Groede en Nieuwvliet en is in eigendom bij het Zeeuwse Landschap. Het is een weilandreservaat met een gecompliceerd patroon van watertjes en slingerende kreekjes. Vanuit een vogelkijkhut zien we de (voor sommigen de eerste) boerenzwaluw, langs de slikoevers steltlopertjes, kleine plevieren, tureluur, en steenlopertjes die hun kostje bij elkaar scharrelen. Enkele Kievieten, grutto's, kemphanen plus diverse eendjes en ganzen. Foeragerende zwartkopmeeuwen zoeken naar wormen in de relatief korte graslanden. Dit gebied ligt in de treklijn van de

lepelaars, we zien daar een groep over vliegen. Om predatie van rustende en broedende vogels door vossen te voorkomen is gaas geplaatst rondom de directe omgeving van deze plas.

Enkele kilometers verder kijken we vanaf de Isabelladijk de **Sophiapolder** in. Alweer zo'n vogelrijk gebied. Hier is een oeverzwaluwwand met de eerste teruggekeerde zwaluwen te zien met op de voorgrond een duikende geoorde fuut in volle glorie. Hier ook weer de diverse eendjes, ganzen, meeuwen en de zeldzame zwartkopmeeuwen. We zijn inmiddels flink doorweekt, verzadigd en lichtelijk verkleumd. Genoeg gezien vandaag. We hebben vandaag nieuwe natuurgebieden met potentie voor watervogels

leren kennen en dank zij Eric, kokmeeuw en zwartkopmeeuw leren onderscheiden. Nog even gaan we opwarmen in café Eigenwijs in Oostburg en we bedanken onze gids Eric voor alle interessante uitleg. Daarna tevreden en voldaan terug naar huis. Een uitgebreid verslag met alle vogelsoorten en geschreven door Frances van Lipzig kun je [HIER](#) lezen.

cettiszanger

Deze zanger werd in 1968 voor het eerst in Nederland gesignaleerd. Het zal weinigen ontgaan zijn dat de cettis zanger vooral de laatste jaren een explosieve groei heeft laten zien. De aantallen nemen in ons land toe doordat de winters niet meer zo streng zijn. Naast Zeeland en Zuid-Holland, waar al langere tijd cetti's zangers voorkomen, wordt de soort op steeds meer plekken in Nederland gemeld.

Maar hoe komt ie aan zijn naam?

De cetti's zanger is vernoemd naar de in Duitsland geboren wiskundige, filosoof en Jezuïet met Italiaanse ouders Francesco Cetti (1726-1778). Deze Cetti werd in 1765 door de Koning van Sardinië uitgenodigd om het onderwijs op het eiland te verbeteren. Hij ging regelmatig op stap op het eiland en deed zo ook nieuwe ontdekkingen. Zo beschrijft hij de usignuolo di fiume; letterlijk riviernachttegaal, onze huidige cettis zanger. En veertig jaar na de dood van Cetti bracht Alberto della Marmora (Italiaans soldaat en natuuronderzoeker) veel tijd door op Sardinië en verzamelde daar ook cetti's zangers. In 1820 gaf hij deze soort de naam Sylvia Cetti om Cetti te eren.

vogelweek

Van 6-14 mei was de Nationale Vogelweek. Honderden excursies werden er aangeboden. Onder deskundige leiding verzorgt door tal van 'echte excursieleiders'.

Maar er is ook een 'digitale excursieleider'. Dat is een applicatie die werkt als een website. Zo kan men door heel het land vogelroutes volgen; met de mobiel in de hand zien welke vogelsoorten in een gebied voorkomen. Na twee jaar te hebben proefgedraaid worden de routes deze keer wat langer opengesteld. Eerder was dit maar

een korte periode, alleen tijdens de Vogelweek. Dit jaar zijn de digitale routes beschikbaar van 1 mei t/m 30 juni 2023.

'Rondje Hengstven' is zo'n digitale route en gemaakt door Jan van Rijsewijk. Een makkelijk te lopen route van vijf kilometer over velden en door bossen. Onderweg krijg je allerlei informatie over vogelsoorten met beeld en geluid. Meld je aan op mijnvogelweek.nl of nodig vrienden en kennissen hiervoor uit.

Voorbeeld digitale route bij Driel: Bij elk punt wordt tekst en uitleg gegeven.

scholekster

Dit jaar is de scholekster voor de tweede keer 'Vogel van het Jaar'. En dat is voor het eerst sinds in de ruim twintig jaar dat Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland jaarlijks een vogelsoort in de schijnwerpers zetten. Vijftien jaar na het vorige Jaar van de Scholekster zijn de problemen voor de soort namelijk onverminderd groot. Vrijwilligers kunnen een bijdrage leveren aan het onderzoek door broedplatforms te plaatsen en het broedsucces ervan te monitoren.

De Vogelwerkgroep is er mee aan de slag gegaan. Werkgroep Heerkenshuis, ditmaal in de personen van Nico, Loet en Louis, hebben enkele platforms in elkaar getimmerd en geplaatst zodat de scholekster kan landen en broeden op zijn eigen pietenpaal. Een vergoeding wordt uitgekeerd na inlevering van een onderzoeksformulier aan het eind van het broedseizoen.

hazelworm

- *De hazelworm op de kaart zetten. Helpt u mee?*

Voor de provincie Noord-Brabant doen RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland) en adviesbureau Ecologica onderzoek naar hazelwormen in delen van West- en Midden-Brabant.

Omdat hazelwormen heel verborgen leven, weten we niet goed waar dit bijzondere diertje nog voorkomt.

Het aantal waarnemingen van deze soort in Brabant is gering.

In 2023-2024 staat Midden-

Brabant centraal in ons onderzoek (Alphen, Riel, Goirle, Tilburg, Hilvarenbeek, Esbeek).

We weten uit eerdere oproepen elders in het land en de afgelopen jaren ook in West-Brabant, dat veel natuurliefhebbers, zoals vogelaars, de soort wel eens zien. Die waarnemingen bereiken ons echter vaak niet. Dus ontdek je de soort neem dan contact op met Ravon Nijmegen.

waarnemingenwerkgebied

Een samenvatting van de opmerkelijkste vogelmeldingen van de afgelopen 3 maanden. Meldingen komen binnen via de app 'Waarneming werkgebied VMB'.

02/3 Bij de Leemputten worden al **jonge aalscholvers** gezien (NH).

03/3 **Kekkende havik**, **vuurgoudhaan** en **appelvink** worden gemeld vanuit Moleneind (HB).

06/3 Weer een **kekke havik**, 18 **slobeenden**, **goudvink**, **roodborsttapuit** en **zanglijster** in de Brand (JvR).

07/3 Een **manderijneend** bij de Voorste Stroom in Oisterwijk (CG).

11/3 In de Brand een hoempende **roerdomp** (MB).

12/3 Op deze dag worden 2 **slechtvalken** parend gezien en gefotografeerd in een elektriciteitsmast. Love is in the air! (CG).

15/3 **Blauwe kiekendief** (m) ten. oosten van de Regte Heide (VRH). Ook deze dag in de Brand **pijlstaarten**, **slobeenden** en zingende **veldleeuwerik** (JvR).

16/3 De eerste **tjiftjaf** op de Regte Heide (VRH).

17/3 Een eerste zingende **geelgors** in Riels Laag (JP).

18/3 Deze dag een groep **kemphanen**, **grutto's**, **wulpen** en **tureluurs** en baltzende **watersnip** in Diessens Broek (HdB). Een opwarmertje voor de komende Hilvertelling! Een **cettiszanger** wordt deze dag ook gehoord (KK).

22/3 Een eerste **zwartkop** in Loon op Zand (MvL).

24/3 Vandaag tussen de buien door een **bruine kiekendief** (m), **cettiszanger** en **blauwborst** in de Brand (NH).

28/3 Op het Galgenven zwemmen meerdere **geoorde futen** (HdB).

30/3 Een vroege zingende **fitis** op het Ooievaarsnest (VRH). De eerste melding van een **boerenwaluw** boven de Brand (JvR). Bij de surfplas in Goirle zijn **oeverwaluwen** al druk bezig bij de wand.

01/4 Een **middelste bonte specht** in de buurt van het Choorven in Oisterwijk (MD). **Indische ganzen** worden gezien bij de Abcovense plas in Goirle (VRH).

04/4 **Lepelaar** in Diessens Broek (HdB).

05/5 Een eerste melding van **kleine karekiet** in den Opslag-west. En ook daar een **cettiszanger** (NH).

07/4 Op deze dag zijn de **zomertalingen** weer terug in het Diessens Broek (HdB). Een **appelvink** laat zich zien in Loon op Zand (MvL).

10/4 Den Opslag-oost melding van een **porseleinhoen** (WP).

11/4 Eerste **koekoeken** worden gehoord in den Opslag-west (EP) en in het Dal van de Beerze (JP).

12/4 **Jonge raven** worden gemeld door de roofvogelwerkgroep. Waar? Dat vermelden we niet.

13/4 **Gekraagde roodstaart** zingend langs de Franse Baan. Tevens **tapuiten** op trek in de Campina (JP).

18/4 Deze dag een eerste zingende **grasmus** in Opslag-west (NH).

20/4 De Brand wordt dankzij diversen maatregelen natter. Elk jaar worden meer soorten watervogels ontdekt en niet alleen bij het Centrale rietveld. Vandaag een **zomertaling** paartje Brand/zuid (JvR).

21/4 **Kramsvogels, rietzangers** en een **sprinkhaanzanger** worden gemeld in het Diessens Broek (NH).

23/4 In Den Opslag de zang van een **rietzanger** en **grasmus**. Ook worden er 2 **raven** (1ste jaars) gezien op de grond die een ganzenei aan het oppeuzelen waren (WP). Bij de Roestelberg wordt een overvliegende **visarend** gemeld (AvR). In de buurt van de Efteling de zang van 2 **gekraagde roodstaarten** (FvG). Een eerste melding van een **tuinfluiter, braamsluiper** en **bosrietzanger** in de Brand (NH). **Ooievaars** worden gezien, alsmede een **lepelaar** in het Diessens Broek (CG). Niet zo best voor alle jonge kuikens daar ter plekke.

26/4 En ja hoor.....15 nestgangen van de **oeverwaluwen** bij het Heerkenshuis (VRH).

27/4 Ze zijn weer teruggekomen. **Zomertortels** in de Hoevens (VRH).
Er is ook een melding van een **kramsvogel**. Blijvertje? (AvR)

28/4 De eerste **gierzwaluwen** boven Tilburg worden gemeld (KK). Bij kasteel Nemelaer een **bruine kiekendief**. Een **roerdomp** hoepend in het riet bij de Kampina (AvR).

30/4 Een invasie van **bonte vliegenvangers**. Op landgoed Nieuwkerk 12 territoria. Zouden de anti-processenrupskasten hierop invloed hebben? Ook 2 **grauwe vliegenvangers**. De laatste doet het slecht tegenwoordig (WP).
Melding van een **taigaboomkruiper** in de Kampina (AvR).

03/5 Bij het Heerkenshuis ook 2 **bonte vliegenvangers**. Een **roerdomp** en **bruine kiekendief** in het Diessens Broek (NH). Een **boomvalk** laat zich zien (FvG).

04/5 'Machtig' zingende **nachtegalen** op Huis ter Heide (EP). Later toch ook een melding van een **nachtegaal** aan de Schoorstraat in Udenhout (AvR).

07/5 In het Diessens Broek zit ook een **boomvalk** uit te kijken op een elektriciteitsmast (CG).

09/5 **Wulpennesten** worden ontdekt in Opslag Noord (EP) en Breehees Goirle en Leijdal Goirle (VRH).

11/5 En ja hoor.....**de grauwe klauwier** is terug in de Brand (NH). Later op meerdere plekken in Udenhout en op Huis ter Heide bij Loon op Zand (EP).

14/5 De eerste zang van een **spotvogel** in Udenhout (NH).

15/5 **Wielenwaal** word gehoord in de Kampina (AvR).

23/5 Een eerste **kwartel** in het Moergestels Broek zuid (YvE).

Waarnemers: Aad van Gelswijk (AvG), Nico Hilgers (NH), Louis van Keulen (LvK), Jan Paymans (JP), Peter van Gestel (PvG), Marlies de Kort (MdK), Jan van Rijsewijk (JvR), Victor Retel Helmrich (VRH), Marcel Morel (MM), Eric Poelen (EP), Marian Bertens (MB), Frans van Gils (FvG), Wiel Poelmans (WP), Corine Goldschmidt (CG), Hans de Beer (HdB), Francis van Lipzig (FvL), Henk Bertens (HB), Ans van Roessel (AvR), Martin Droog (MD), Yvette van Eekelen (YvE).
Martien van Liempd (MvL), Kim Kokkerling (KK),

column

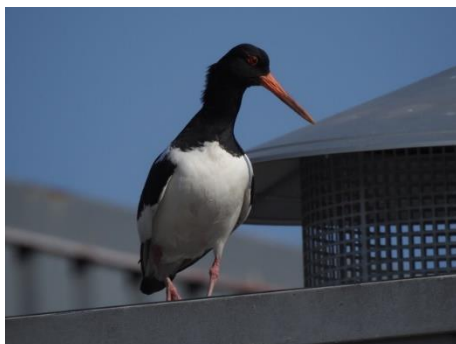
▪ **corinegoldschmidt**

"Er komen altijd vragen in mij op als ik naar vogels kijk en ermee bezig ben. Zodoende lees ik veel, ga ik op zoek naar onderzoeken en details. En dan ontstaat er een verhaal in mijn hoofd en ga ik erover schrijven".

SCHOLEKSTER KAN HET DAK OP! Ook op plateaus bij ons HKH

We bevinden ons in 'Het jaar van de scholekster'. Als deze eer je te beurt valt als soort, dan gaat het niet goed met je. De soort staat dan ook op de rode lijst. Deze van origine kust- en wadvogel, heeft zich door de jaren heen meer verspreid door het binnenland in het broedseizoen. Daarna keren ze terug naar de Wadden- en Deltagebieden. Jonge vogels overwinteren in Zuid-Europa. Jaarrond bevindt de scholekster zich dus in twee verschillende landschappen met ook verschillend voedselaanbod. Aan de kust voeden ze zich met kokkels, mosselen, garnalen en krabben. Door overbevissing, hoogwaterstanden, menselijke versturende activiteiten en het verdwijnen of ongeschikt worden van droogvallende wadplaten (zeespiegelstijging) ontstaat voedselgebrek en wijken de scholeksters uit naar graslanden om zich daar te voeden met regenwormen en emelten. Hun 8 á 9 cm lange, oranje snavel, slijt hard maar groeit ook hard. De snavel wordt puntiger als de vogel in

Foto: Corine Goldschmidt

de zomer naar emelten en wormen pikt in grasland en die wordt in de winter platter om als beitel te dienen om schelpdieren te kunnen openen. Dit sterke staaltje van aanpassing op korte termijn om van voedsel te kunnen switchen, heeft niet voorkomen dat de scholekster in aantallen

sinds 1985 sterk achteruit gaat.

Broedgebieden in het binnenland zijn grotendeels intensieve landbouwgebieden. De oorzaken van de achteruitgang van de scholekster liggen dus in de broedgebieden en in de overwinteringsgebieden. We zijn in ons Brabantse werkgebied getuige van de hectares raaigras na 'behandeling' van de grond met Glyfosaat. Van stikstofdepositie en mestlozingen in sloten weten we inmiddels ook wat het doet met het leven in de grond en in het water met alle gevolgen van dien voor vogels en insecten. In deze gebieden brengen scholeksters te weinig jongen groot om de populatie in stand te houden. De kust heeft zijn eigen, minder bekende, bedreigingen. Ik werd verrast door de wetenschap over de beperkte maaginhoud van de scholekster en een beperkte snelheid waarmee hij voedsel op kan nemen en verteren. Die beperkte verteringssnelheid in combinatie met een relatief hoge energiebehoefte in de winter, betekent dat ze maximaal 378 gr vlees per dag kunnen verdragen. Omdat ze in de winter wel 300 gram vlees per dag nodig kunnen hebben (afhankelijk van de temperatuur), moet de scholekster dus zorgen dat hij voortdurend iets in zijn maag heeft om te verteren. Maar in voedselgebieden met overvloed, kunnen ze niet flink door eten. Dan moeten ze ervoor zorgen dat ze de voedselinname beperken tot de snelheid waarmee het verteerd kan worden. Als er te weinig voedsel aanwezig is dan ontstaat er (voedsel)stress die zorgt voor vermagering van de vogels. Verder is het zo dat bij kort levende dieren een verdubbeling van de populatie in één jaar een gewoon verschijnsel is. Maar voor een lang levende soort als de scholekster (die 10 á 20 jaar oud kan worden) verlopen groei en achteruitgang van de populatie veel geleidelijker. Het verlies aan legsels, de sterfte van pullen en de sterfte onder jonge vogels, zorgen ook voor een aanzienlijke beperking van maximale jaarlijkse populatiegroei.

Sovon is een Citizen Science onderzoek gestart onder de naam 'Scholekster op het dak'. Vrijwilligers wordt gevraagd om online melding te doen van gesignaleerde scholeksters op platte daken van gebouwen. (www.scholeksterophetdak.nl) Scholeksters zoeken hun toevlucht al een paar jaar steeds vaker hogerop en er wordt onderzocht waarom ze dit doen en wat de broedsuccessen ervan zijn. Op de website staan ook tips om de kans op broedsuccessen te vergroten, zoals het plaatsen van omgekeerde pallets op daken dat pullen bescherming biedt tegen roofvogels, extreme hitte/zon, wind en stortregen. Ook het plaatsen van gaas voor het afvoergat van regenpijpen zodat eieren en pullen er niet in meegesleurd kunnen worden

en watervoorziening worden genoemd.

Twintig minuten sta ik in de rij voor de balie van de apotheek. 'Ik kom geen medicijnen halen maar wil iets vragen in verband met de scholeksters op het dak van dit gebouw', zeg ik als ik aan de beurt ben. 'O, die zijn zo leuk, we horen elk

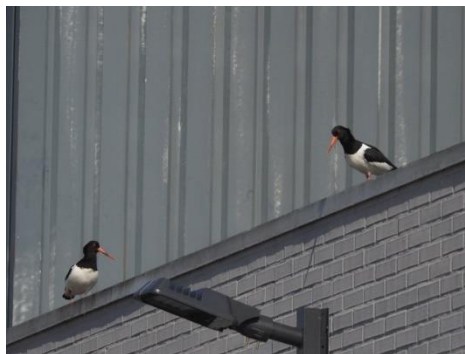

Foto: Corine Goldschmidt

jaar de jongen hard roepen hier boven', zegt de medewerkster. Zo weet ik zonder het dak op te hoeven dat er meerdere jaren succesvol eieren zijn uitgebroed. Ik hoopte het dak een keer op te mogen maar dat zal niet gaan. Medici zijn huurders van het pand, er is geen toegangsweg naar het dak van binnenuit. Bij lekkages stuurt de vastgoedeigenaar iemand met een hoogwerker. Op weg naar het Heerkenshuis om daar de landschapsvorderingen te aanschouwen, rijd ik vanaf huis in Oisterwijk langs het KVL. Dan komt mij een scholekster op ooghoogte tegemoet vliegen, hij vliegt langs mijn auto voor mij de verkeerde kant op. Ik kan niet zien waar hij heen gaat. De volgende ochtend rijd ik erheen en zie meteen op een gebouw naast het Tango tankstation twee scholeksters aan de rand van het dak staan. Ze roepen hard terwijl ze naar beneden kijken. Daar is een shovel in de weer op een aangrenzend perceel waar bergen zand gemengd met steen en gras liggen. Hopelijk hebben ze in die zandberg geen nest, met verrekijker kan ik het niet vinden. Zijn de vogels in paniek, waarschuwen ze de bestuurder van de shovel? Ik heb nog geen ervaring met de territoriumdrift en -reikwijdte van scholeksters, hun vocabulaire variaties en de betekenissen ervan. Je verdiepen in een soort betekent veel machteloosheid en teleurstellingen. Ook hier, als je verder kijkt dan een mooie vogel op een dak. Tot mijn vreugde wordt er in het Heerkenshuis door Loet, Louis en Nico getimmerd aan scholekster-plateaus. Een week later staan die op het terrein in de grond. Hier kunnen de toekomstige pullen nog naar beneden kukelen zonder op asfalt terecht te komen zoals in een bebouwde kom. Ze zullen hier zacht landen tussen grassen en kruiden. Alleen de prachtige Hollandse landgeiten die het terrein begrazen, moeten ook hun bedreigde soorten status indachtig, op vriendelijke wijze worden verzocht deze scholekster-plateaus niet als krabpalen te gebruiken, met hun stevige liervormige horens. De uitdagingen van vogelbescherming zijn grenzeloos, dat blijkt maar weer.

Bronnen: -Het rapport 'Scholeksters en hun voedsel in de Oosterschelde' door Alterra-Texel, het Nederlands Instituut voor Visserij Onderzoek en het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ) e.a. is vervaardigd in het kader van het Nederlands schelpdiervisserij-beleid, (Wageningen WUR- 2003) laat de analyse van de voedselsituatie van overwinterende scholeksters in de Oosterschelde tussen 1990 en 2002 zien. -www.scholeksterophetdak.nl

foto's

Foto: Vr. grauwe klauwier

Eric Poelen

Foto: Wespendief

Hans de Beer

Foto: Roerdomp

Frans van Gils

Volgende Peregrijn: Eind augustus.